

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА ВАЛЕНТИНОВИЧА ЧЕПІЖКА

Трагічна звістка сколихнула геологічну громадськість України – важкої втрати зазнала українська освіта і наука: 10 листопада 2020 року неочікувано й передчасно відійшов у Вічність на 69-му році життя Олександр Валентинович Чепіжко, відомий український вчений-геолог, знаний в Україні фахівець в галузі мінералогії, морської геології, геофізики та тектоніки, доктор геологічних наук, професор кафедри загальної і морської геології та палеонтології геолого-географічного факультету Одеського національного університету (ОНУ) ім. І. І. Мечникова.

Олександр народився 3 лютого 1952 р. в с. Безименка, Татарбунарського району Одеської області в учительській родині. Родовід Чепіжків сягає корінням часів Запорізької січі, аж до часів кошового отамана Х. Чепіги. Звідси і в Олександра природний козацький характер, прямий, часто безкомпромісний, сповнений почуттям справедливості і безумовного патріотизму. У 1967 р. він закінчує середню школу в с. Миколаївка, Білгород-дністровського району Одеської області і вступає до Одеського морехідного училища, де навчається до 1971 р., а вже з 1972 р. працює на посаді моториста Чорноморського морського пароплавства.

Вже тоді Олександр захоплюється альпінізмом, любов до якого й до гір проніс через все життя. Там він зустрів і своє перше та єдине кохання. Це й стало причиною вибору наступної професії, професії геолога. Бажання здобути вищу освіту в галузі геології та досконало пізнати світ мінералів і порід пересилили морську романтику та покликали юнака в геологію: 1973 р. він стає студентом геолого-географічного факультету Одеського державного університету (ОДУ) ім. І. І. Мечникова. Трудову діяльність Олександр Валентинович розпочав на посаді молодшого наукового співробітника Одеського відділення Морського гідрофізичного інституту АН УРСР 1978 р., а в 1979 р. переходить до ОДУ ім. І. І. Мечникова, де працює на посаді інженера, й надалі усе наукове і творче життя вченого і педагога (а це понад сорок років!) пов'язане з цим закладом вищої освіти.

У 1980–1983 р. О. В. Чепіжко навчається в аспірантурі з відривом від виробництва ОДУ ім. І. І. Мечникова за керівництва проф. І. В. Носирєва. Після захисту кандидатської дисертації на тему: «Акцесорні мінерали гранітів центральної частини Українського щита» він здобуває науковий ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук (1986) та займається викладацькою і науковою діяльністю на посадах молодшого наукового співробітника (1983–1986), наукового співробітника (1987–1988), старшого наукового співробітника (1988–1989), завідувача сектору університету (1989–1991), провідного наукового співробітника (1991–1993), доцента (з 1993). Цей період в житті та діяльності Олександра Валентиновича справедливо можна назвати «акцесорною молодістю». В Одесі до цього часу за керівництва проф. І. В. Носирєва сформувалася українська наукова школа з дослідження акцесорних мінералів. На початку 80-х років ХХ-ого століття силами цієї школи, за безпосередньої участі А. В. Чепіжка, проводяться Всесоюзні наради з мінералогічної кристалографії (1982 р.) і генераційного аналізу циркону (1984 р.). У ці роки з особливою силою виявилися організаторські та лідерські здібності Олександра Валентиновича, насамперед, при організації і проведенні експедиційних робіт в Українському щиті, Середній Азії, Комі АРСР (Російська Федерація).

Але море все-таки покликала його до себе, і у 1993 році він поступає до докторантури ОДУ ім. І. І. Мечникова за спеціальністю 04.00.10 – «геологія океанів і морів». Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора геологічних наук на тему: «Система моніторингу геодинамічних зон шельфу Чорного моря – теорія, методи, моделі» було захищено на спецраді Д 26.162.04 при Інституті геологічних наук НАН України (2005). У ці роки Олександр Валентинович активно працює над вченням про гео-техногенні системи (ГТС), як новим напрямом в управлінні надрокористуванням.

З 2006 р. О. В. Чепіжко – професор кафедри загальної та морської геології, перейменованої у 2020 р. у кафедру загальної і морської геології та палеонтології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Він читав лекції і проводив практичні заняття у таких напрямках кафедри як морська геологія і геохімія морів та океанів, мінеральні ресурси та екологічна геологія океанів, морів і узбережжя, мінералогія і петрографія, геотоксикологія тощо, чим зробив значний внесок у підготовку висококваліфікованих геологічних кадрів.

У творчому науково-педагогічному доробку Олександра Валентиновича Чепіжка понад 180 друкованих наукових праць: монографії, навчально-методичні видання, статті матеріали і тези доповідей міжнародних конференцій, а також численні науково-дослідні і науково-виробничі звіти. Їхній стислий аналіз свідчить про багатовекторність зацікавлень ученого і педагога.

Насамперед, звернемо увагу на монографії за його авторства і співавторства: Чепіжко О. В. Моніторинг напруженого стану в структурно-тектонічних полях (на прикладі вивчення північно-західній частині Скіфської плити) (1997); Толстой М. І., Костенко Н. В., Кадурін В. М., Чепіжко О. В. та ін. Петрографія,

акцесорна мінералогія гранітоїдів Українського щита та їх речовинно-петрофізична оцінка (2008); Адаменко О. М., Рудько Г. І., Чепіжко О. В., Крочак М. Д. Геологія та основи геоморфології (2010); Сафранов Т. А., Коніков Є. Г., Чепіжко О. В. та ін. Оцінка техногенного впливу на геологічне середовище (2012).

За авторства О. В. Чепіжко опубліковано наступні навчально-методичні видання: «Основи екологічної геології» (2002), «Еколого-гігієнічні основи життєдіяльності» (2007), «Геотектоніка» (2012). «Моніторинг техногенних систем» (2012), «Техногенно-геологічні системи і управління надрокористуванням» (2019).

Цінною для виробничих організацій стала книга Аврамець В. М., Какаранза С. Д., Кадурін В. М., Чепіжко О. В., Кадурін С. В. Організація і проведення геологічної зйомки на шельфі Чорного та Азовського морів М 1:200000, складання та підготовка до видання комплекту геокарт-200 Українського шельфу. – Київ, 2008. – 86 с.

До основних статей віднесемо «Кадастры и атласы карт медико-геологических аномалий на территории Одесской области» (1991), «Мониторинг тектонических напряжений зоны шельфа в пределах Скифской плиты методами сейсмотомографии» (1996), «Мониторинг напряженного состояния в структурно-тектонических полях (на примере изучения северо-западной части Скифской плиты)» (1997), «Мониторинг механічних напружень у геотектонічних зонах» (2000), «Філогенія акцесорних мінералів (магматичні породи)» (2001), «Приоритетные направления нефтегазопоисковых работ на Черноморской акватории Украины с позиций тектоники литосферных плит» (2001), «Мониторинг геологического объекта как инструмент решения экологических проблем Украинского побережья Черного моря» (2001), «Особенности геодинамики и тектоники акваториального обрамления Северочерноморской континентальной окраины» (2002), «Мониторинг екологічних систем рекреаційних зон Чорноморського регіону України» (2002), «Необходимость эколого-геологического мониторинга динамики формирования современных отложений на шельфе Черного моря» (2004), «Еколого-статистична модель розподілу елементів-токсикантів в донних відкладах північно-західної частини Чорного моря» (2004), «Парагенетические ассоциации элементов в донных отложениях древнечерноморского возраста переходной зоны от северо-западного шельфа к глубоководной впадине Черного моря» (2005), «Тренд-анализ рельефообразующих факторов территории северо-западного шельфа Черного моря» (2005), «Генераційний аналіз акцесорного циркону магматичних порід і його філогенія» (2012), «Становлення техно-геологічних систем в управлінні геодинамічними процесами» (2013), «Перспективи видобутку вуглеводнів у південно-західній частині одеського регіону Північного Причорномор'я України» (2014), «Формування середовища життєдіяльності біоти на шельфі Чорного моря під впливом геодинамічних факторів» (2016), «Окреслення перспектив використання газогідратів у Чорному морі як критерій пошуку природного

газу» (2016), «Формування ефективного управління техно-геологічних систем у надрокористуванні: реальність і перспективи» (2017), «Забезпечення раціонального використання ресурсів моря шляхом впровадження керованої техно-геологічної системи шельфу» (2017), «The role of the Black sea shelf technological system in the integrated management of rational resource use» (2017), «Моніторинг і прогнозування еколого-геологічної ситуації в басейні моря» (2002), «Значимість мінералогічного та літолого-петрографічного рангу в ранжуванні геологічної інформації» (2020) та ін.

Олександр Валентинович Чепіжко брав активну участь у громадській діяльності. Він – керівник Одеського осередку Українського мінералогічного товариства, член редколегії наукового журналу «Записки Українського мінералогічного товариства», член «Спілки геологів України» та Міжнародної організації «International Network of Engineers and Scientists» (INES), багатолітний експерт Вищої атестаційної комісії України (Міністерства освіти і науки України).

Як учасник численних вітчизняних і міжнародних наукових форумів, щедро ділився своїми науковими надбаннями та ідеями, сприяв молодим ученим і аспірантам у виборі напрямку досліджень, інтерпретації і опублікуванні їхніх результатів, уміло передавав їм свій педагогічний і методичний досвід. Багато працівників вдячні йому за офіційне опонування їхніх дисертацій і за наукове керівництво як за отриману з його рук путівку у наукове життя.

За наполегливу працю, спрямовану на розвиток геологічної науки в Україні, Олександра Чепіжко у 2004 р. нагороджено Срібним нагрудним знаком Всеукраїнської громадської організації «Спілка геологів України».

У житті Олександр Валентинович вирізнявся надзвичайною скромністю. Мало хто знав, що в молодості йому довелося брати участь в міжнародних конфліктах, і він був ветераном бойових дій. За образом суворої, впевненої в собі людини, насправді приховувалася доброта і чуйність. Це особливо яскраво виявлялося в його стосунках у сім'ї, в родині. З трепетливою ніжністю він ставився до своєї дружини Тамари Василівни і сина Олександра. Вони були його гордістю і сенсом життя. Обидва великі вчені, Тамара Василівна – відомий астрофізик, доктор наук, а син Олександр – популярний на заході фізик-теретик, який працює в Інсбруку.

Особливою пристрастю Олександра Валентиновича був живопис. Його, визнаного знавця одеської живописної школи, художники знали і завжди запрошували на всі вернісажі, де особливо цінувалися його оцінки. За багато років такого захоплення в родині Чепіжків зібралася одна з кращих колекцій картин сучасних одеських художників.

Олександр Валентинович був надійним і вірним другом. Його обов'язковість і делікатність у дружбі було невід'ємними рисами. А вміння приходити на допомогу в найважчі хвилини неодноразово виручали колег, повертаючи їм віру в прийдешнє.

У житті – відомий учений, талановитий педагог, сповнена життєвого опти-

мізму, доброзичливості й чуйності людина, непересічна особистість, й таким назавжди Олександр Валентинович Чепіжко залишиться у душах і серцях друзів і колег, усіх, хто знав його, спілкувався і працював із ним, поважав і любив.

Останнім місцем спочинку Олександра Валентиновича став Західний цвинтар міста Одеси. Нехай він спокійно спочиває у Царстві Небесному, а його Душа упокоїться в Бозі. А Нам нехай Господь дасть силу подолати невимовний біль і розпач розставання з Олександром і нехай з Нами назавжди залишиться його спокій, оптимізм, простота й людяність!

*Валентина Янко, Ірина Гончарова, Володимир Кадурін, Сергій Кадурін,
Галина Кандиба, Володимир Коболев, Тетяна Козлова, Тетяна Кондарюк,
Ганна Кравчук, Олег Кравчук, Олександра Ларченкова, Тетяна Матковська,
Орест Матковський, Ігор Наумко, Микола Павлунь, Наталія Подоплєлова,
Людмила Пономарева, Валерій Усенко, Наталія Федорончук, Євгеній Черкез,
Сергій Шаталін, Євгеній Шнюков, Тетяна Яременко*